

САНГА ОЛЖ

№ 6 (12036) • Олунньу 20 күнэ, 2026 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу нүөмэргэ

Урбаан

Федор Макаров: «Кыраттан сағалаан элбэҕи ситиһиэххэ»/4

Кэпсиэхпин баҕарабын

Уот будулҕан ортотунан/5

Дьыллар уонна дьоннор

Учуутал, салайааччы, чинчийээччи, үйэтитээччи/6

Аҕа дойдуну көмүскээччилэр күннэринэн!

КҮНДҮ САХА СИРИН ОЛОХТООХТОРО!

Олунньу 23 күнэ

Эһигини Аҕа дойдуну көмүскээччи күнүнэн истинник эбэрдэлибин!

Бу биһиги дойдубут устуоруйатыгар ураты суолталаах күн, Россия Федерациятын норуота себүлүүр уонна ытыктыыр быраһынньыга. Биһиги Россия байыаннайдарыгар бэриниилээх сулууспаларын иһин дириҥ ытыктабылбытын биллэрэбит.

Ханнык да ыарахан кэмгэ Ийэ дойдуларын тутулуга суох буолуутун туһугар дьоруойдуу хорсун быһыыларынан, тулуурдарынан уонна сомоҕолоһууларынан аатырар буйуннарбыт улуу кыайыылары сүрэхпитигэр өрүү тыыннаах. Бу быраһынньык төрдө – өстөөбүн самнарбыт дойду норуотун сомоҕолоһуута. Саамай суостаах сэрии сылларыгар Россия норуоттара биир киһи курдук саа-саадах тутан, Ийэ дойдуларын көмүскэлигэр турбуттара. Бу Россия судаарыстыбата тэриллээбиттэн бүгүнгү күнгэ диэри хатыланар.

Ураты истин тыллары бүгүн Аҕа Дойду Улуу сэриитин бэтэрээннэригэр аныыбыт. Биһиги аҕаларбыт уонна эһэлэрбит хорсун быһыылары Аан дойдуну нацизмтан, кулуттуу бас бэринииттэн быһаарыбыт. Ол туһунан ытык өйдөбүл биһиги сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах. Биһиги кыайыы көтөллөөх буйуннарбыт эдэр көлүөнэҕэ билигин да үтүө хо-

лобур буолаллар.

Бүгүн анал байыаннай дьайыы кэмигэр Саха Өрөспүүбүлүкэттэн төрүттээх Аҕа дойдуну көмүскээччилэр буйун уонна гражданин быһыытынан ытык иэстэрин чиэстээхтик толороллор. Кинилэр Сэбилэниилээх Күүстэр байыаннайдарыгар уонна дойду олохтоохторугар сатабылларынан, тулуурдарынан, сомоҕолоһууларынан холобур буолаллар. Өрөспүүбүлүкэ уон икки буйуна Россия Федерациятын Дьоруойун үрдүк аатын ылбыттара, тыһыынчанан уолаттарбыт Россия судаарыстыбаннай наҕараадаларын туппттара. Кинилэр биһиги киэн туттуубутунан уонна хорсун быһыы, дойдуга бэриниилээх буолуу холобурунан буолаллар. "Россияҕа Саха сириттэн, бука, аан дойдуга суох буйуннар кэлэллэр", – диэн Россия Бэрэсидьиэнэ, Россия Федерациятын Сэбилэниилээх Күүстэрин Үрдүкү тутуах командующайа Владимир Путин этэн турардаах.

Россия Федерациятын Сэбилэниилээх Күүстэригэр көмөлөһөр уонна өйүүр туһугар дойду бүтүгүнэ түмүстэ. Саха Өрөспүүбүлүкэтэ анал байыаннай дьайыы

ытыктыыр сиригэр тизиниикэ, тэрил ыытан, аадырыстаах көмө онгорон, дойду эрэллээх тылынан буолла. Өрөспүүбүлүкэҕэ аармыйаны уонна байыаннай сулууспалаахтар дьэ кэргэннэрин өйүүр үтүө хамсааһын табыста. Россия байыаннайдарыгар уонна кинилэр дьэ кэргэннэрин чилиэннэригэр болҕомтолоохтук уонна кыһамныылаахтык сыһыаннаһаахпыт.

Биһиги аҕаларбыт уонна эһэлэрбит хорсун быһыыларын өйдүүсаны сыл-дьарбыт курдук, үүнэр көлүөнэ бүгүнгү хорсун-хоодуот буйуннарбыт дьоруойдуу быһыыларын ытыктыахтара, дойдуларын кыайыылаах устуоруйатын харыстыахтара.

Күндү Аҕа дойдуну көмүскээччилэр, байыаннай сулууспалаахтар дьэ кэргэннэрэ, сэрии бэтэрээннэрэ, эһиэхэ кытаанах доруобуйаны, этэнгэ буолууну уонна дьоллоох олоҕу баҕарабын! Россия Федерациятын Сэбилэниилээх Күүстэригэр уруй-айхал! Кыайыы биһиэнэ буолуоҕа!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин
Ил Дархана
Айсен Николаев.

ТЭТИК

Чурапчылар – Күүстээх Дэхээккин түһүлгэтин үрүгү көмүс призердара

Олунньу 14-15 күннэригэр Дьокуускай куорат "Модун" спорт уорабайыгар мас тардыһытыгар хамаанданан уонна биирдиилээн сочуот иһин номоххо кирибит милииссийэ майора, буулаҕа бухатыыр, Саха сиригэр бастакытын ытыллыбыт спартакиада мунгууур кыайыылааҕа Гаврил Десяткин-Күүстээх Дэхээккин күрээс 17 сыл буолан баран иккиһин тэрилиннэ. Манна хамаанданан уопсай түмүккэ 3 кыһыл көмүс, 1 үрүгү көмүс, 4 боруонса мэтээллээх Чурапчы улуунун сүүмэрдэммит хамаандата 2-с миэстэ буолары ситистэ.

Биир дойдулаахпыт – өрөспүүбүлүкэтээҕи чабырҕахсыттар түһүлгэлэрин кыайыылааҕа

Быйыл чабырҕахсыттар бастыҥ түһүлгэлэрин кылаан кыайыылааҕынан Ньургуйаана Протодеяконова буолла. Кини ааспыт сылга "Нoo!" бырайыак эмиэ мунгууур кыайыылааҕынан ааттаммыта. "Чабырҕах - диэн сүрдээх уустук көрүгү. Төрөөбүт төрүт тылын сүмэтин чахчы себүлүүр, ис-иһиттэн интэриэһиргиир эрэ киһи бу көрүгү баһылыан сөп. Үчүгэйдик өйгө тутар дьобур, дикция уонна дьонго сатаан тиздэр маастарыстыба ирдэнэр", - диэн Мария Герасимова-Сэнээрэ санаатын үллэһиннэ.

Ис дьыала отделын начаалынньыгын билиһиннэрдилэр

Улуус дьаһалтатын нэдиэлэтээҕи планеркатыгар олунньу 13 күнүттэн Чурапчытааҕы Ис дьыала отделын начаалынньыгынан подполковник Дьулустан Тихонов анаммытын туһунан иһитиннэрдилэр. Дьулустан Иннокентьевич ис дьыала систиэмэтигэр 1998 сыллаахтан үлэлиир. Бу иннинэ полиция подполковнига Иннокентий Дмитриевич Свинобоев уон сыл устата таһаарылаахтык салайда.

Чурапчыга омук тылыгар үөрэтэр «Тылдыт» киин аһылынна

«Үс кут» аты-эргизэн киинигэр оҕолорго уонна улахан дьонго аналлаах «Тылдыт» тыл киинэ аһылынна.

Үөрүүлээх тэрээһин ый халандаарынан кытай Санга дьылыгар сөп түбэһиннэрэн, илинги норуоттар үгэстэринэн ситэриллэн, кизгэтиллэн сонундук ытылынна.

Санга киингэ анал идэлээх преподавателлэр Туйаара Дорофеева-Ким уонна Александра Хомус англия, кытай уонна кэриэй тылларыгар оҕолору үөрэттиэхтэрэ. Ону сэргэ логопед, алын кылаас учуутала Валерия Макарова оскуолаҕа киирэр эбэтэр ааҕыны ыарырҕатар оҕолорго тус дьарыктары ытытаҕа.

Бу күн киин иитиллээччилэрэ кытай хоһоонун ааҕан иһитиннэрдилэр. Ону сэргэ илинги муусуканы пианиноҕа толордулар, иероглифттары суруйууга каллиграфия маастар-кылааһа буолла.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Олунньу 20 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Олунньу 21 күнэ
СУБУОТА

Олунньу 22 күнэ
БАСКЫҤААННА

Олунньу 23 күнэ
БЭНИДИЭНЬИК

Олунньу 24 күнэ
ОПТУОРУНЬУК

Олунньу 25 күнэ
СЭРЭДЭ

Олунньу 26 күнэ
ЧЭППИЭР

-15° -20°

-17° -28°

-22° -29°

-7° -26°

0° -9°

-9° -22°

-18° -25°

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Халаан уута халыйбатын, ойуур уота турбатын туһугар үлэ-хамнас тэриллиэбэ

Айсен Николаев сааскы халаан уутун куттала суох аһарарга уонна ойуур баһаарыттан кутталаах сезонга бэлэмнэни боппуруостарыгар анаммыт дойду Бырабытталыстыбатын бэрэссэдээтэлин солбуйааччыта Дмитрий Патрушев ыһыппыт селекторнай мунһабар кытынна. Мунһааха Саха сирин кэнники сылларга ыксаллаах быһыы-майгы балаһыанньатыгар сөптөөхтүк дьаһанар субъект быһыытынан бэлиэтээтилэр. Ил Дархан өрөспүүбүлүкэбэ ойууру баһаартан харыстааһынга 5,5 млрд тахса солк., ол иһигэр федеральной бүддьүөттэн 4,1 млрд тахса солк., эрэгийэн бүддьүөттүнэн 1,3 млрд тахса солк. ытыахтарын иһитиннэрдэ. Өрөспүүбүлүкэбэ «Авиалесоохрана» тэрилтэ тус састаабын ахсаана 145 киһинэн элбэтиллиэбэ, ол иһигэр 46 киһилээх авиация 2 саҥа салаата тэриллиэбэ. Лүөччүк-кэтээччи ахсаанын 50-га тиэрдиллэр. Кэтээн көрүүгэ уонна уоту умуруорууга 50 салгын аалын, итиэннэ 284 аналлаах тыа баһаарын тиэһиньикэтин туһаны былаанналар. Олохтоох салайыны уорганнара 1,14 тыһ. км тахса минерализованнай балаһаны уонна 712 км баһаартан харыстыыр арыттары саҥардыахтара. Искусственной ардабы түһэригэ биир семөлүөт-лабораторияны туһаныахтара.

Өрүстэргэ 92 хары тахсын сөп учаастактарга мууһу кэбирэтэр дьаһаллары ытыахтара. «Росводресурс» өйөбүлүнэн ытыллар үлэ кээмэйэ улаатан, Өлүөнэ, Халыма, Бүлүү өрүстэргэ 161 га иннээх 13 саҥа учаастак быһаарылынна. Быһыны-майгыны кэтээн көрөргө 183 гидропост үлэлиэбэ. Уопсайа 27513 киһиэхэ анаан быстах кэмгэ олоһор 293 пууну эрдэттэн бэлэмниэхтэрэ. Итини сэргэ 55 тыһ. тахса сүөһүнү, сылгыны быстах кэмгэ тутар 116 пууну саҥардыахтара.

Саҥа быһаарынылар олоххо киириэхтэрэ

Айсен Николаев Ил Дархан уонна Бырабытталыстыба дьаһалтатын, Бырабытталыстыба салалтатын кытта былаанньыр мунһабар федеральной таһымга ылыныллыбыт саҥа быһаарынылары олоххо киллэриигэ сорууктары туруорда. Сыл бастакы кыбаарталыгар дойду бары эрэгийэннэригэр байыаннай дьайы кыттыылаахтарыгар уонна кинилэр дьиэ кэргэтэрин чилиэннэригэр өйөбүл миэрэлэрин ылаалларыгар биир сайабыланынны ытар өнгө олоххо киирэр. Элбэх хайысхалаах кииннэргэ биир ирдэбиллээх 45 миэрэттэн турар испиһэк онгоһуллубут. «Биһиэхэ бу эмиэ хааччага суох үлэлиэхтээх, байыаннай дьайы кыттыылаахтара уонна кинилэр дьиэ кэргэттэрэ бу туһунан билиэхтээхтэр», - диир бэлиэтээтэ. Дойду экэниэмикэбэ министиэристибэтэ тырааныспары, эньэргиэтикэни, телекоммуникацияны, социальнай инфраструктураны сайыннары 2036 сылга диэри биир кэлим былаанын бириэмэ ирдэбилгэр сөп түбэһиннэри бэрээдэгин бигэргэппитин туһунан эттэ. Бу бырабылалары Бырабытталыстыбага сиһилии үөрэтэри соруйда.

Табыгастаах эньиэргийэнэн хааччыйы сорууга турар

Айсен Николаев дойду Судаарыстыбаннай Сэбиэтин «Эньэргизтик» хайысхатыгар хамыһыа мунһабын ытыта. Онно Уһук Илин эрэгийэннэригэр итиини уонна уотунан хааччыйы эбийиэктэригэр олохтоох чоһу туһаныга көһүү боппуруоһун көрдүлэр. Билигин сорох ТЭЦ-тэргэ уонна ГРЭС-тэргэ Кузбасстан уонна Хакасияттан сылга уопсайа 4 мөл. кэрингэ чоһу тиэйэн аҕалаллар, ити туттулар чоһ үс гыммыт биирин ылар. Манньик логистика тимир суол Илинни полигонугар эбии нөбүруусканы үөскэтэр уонна электроэньиэргийэни онорон таһаары ороскуотун улаатыннарар. Онуоха Уһук Илингэ сүүһүнэн сылларга тийэр чоһ саппааһа баар. Олохтоохтору уонна тэрилтэлэри эрэллээх, табыгастаах эньиэргийэнэн хааччыйыга бу кыагы туһанар сорок турар. Дьүүлээһи кэмгэр бары киирбит этиилэри салгы ырытан, дойду Эньэргизтикэ министиэристибэтигэр ытыллыаба.

СӨ Ил Дарханын уонна
Бырабытталыстыбатын пресс-сулууспата.

Өрөспүүбүлүкэтээби бокса түһүлгэтин аһыллыытыттан

Спорт. Олунньу 17 күнүттэн улууспут киинигэр түөрт күн устата өрөспүүбүлүкэтээби бокса турнира ытыллар

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Афанасий Софронов аатынан спорт уорабайыгар күрэхтэһиини сырдатарга анаан, барыта 8 холуонка, 26 устуука уот-күөс, 4 микрофон, 800-чэкэ үһүннээх кабель-ханаал, 2 бийдийэбэ устар камера, 2 пушка, 1 улахан экран холбонон үлэлиир.

Уопсайа, холбоон, 59 кыттааччы 13 ыйааһынга күүстээби быһаарсаллар. Кинилэр ортолоругар РФ спордун маастара, өрөспүүбүлүкэ 13-с төгүллээх чөмпүйүнэ Петр Егоров уонна РФ спордун маастара, ыччаттарга сүүмэрдэммит хамаанда чилиэнэ Леон Никифоров бааллар. Бу түһүлгэ өрөспүүбүлүкэбэ бокса сайдыытын 70 сылыгар итиэннэ Арсений Арсеньевич Петров төрөөбүтэ 98 сылыгар түбэспитэ ордук суолталаах.

Арсений Петров аҕата сымыйа балыырга түбэһэн, Арсен 4 саастааҕар ийэтинэн Уолбаттан сатыы Дьокуускайга көһөн киирбитэ. Арсений Саха АССР, РСФСР үтүөлээх тириэньэрэ буолбута. Өрөспүүбүлүкэбэ боксаны Таатта киһитэ төрүттээбитэ. 1960 сыллаахха тириэньэр Арсен Петров итиллээччитэ Артем Никифоров ССРС спордун маастарын нуорматын толорбута. Кини кэнниттэн тутта сөрөөн, 60-с сыллар саҕаланыларыгар Николай Спиридонов, Эдуард Кауфман, Владимир Разинский, Виктор Шитик спорт маастардарынан буолбуттара.

Ол эрэри Таатта бокса сайдыбата. Ол төрүөтүнэн 1952, 1954 сылларга Обком уураахтара буолбуттара. Бу уураахтарынан улууһу бүтүннүүтүн бандыыттарынан ааттаан, 80-с сылларга диэри Таатта оҕолоро үрдүк үөрэххэ киирэллэрэ кытары боһуллубута. Ону таһынан, Таатта боксаны дьарыктаны эмиэ булгуччу боһуллубута. 1955 сыллаахха Москва үрдүк үөрэбин кыһаларыгар Саха Сириттэн 384 устудуон үөрэнэрэ. Ол иһигэр 1 эрэ Дьокуускайга орто үөрэби бүтэрбит Таатта оҕото баара. Уларыта тутуу сылларыгар диэри, улууска биирдиилээн дьон ыччаты уора-көстө боксага эрчийбиттэрэ. 80-с сыллар ортолоругар Хангаластан төрүттээх улуус сүрүн бырааһа Иван Трофимов бэйэтин кыабынан боксердарга көмөлөспүтэ.

Арсений Арсеньевич ПЕТРОВ (25.09.1928 — 08.09.1968 сс.) - сахалартан боксага бастакы Саха АССР уонна РСФСР үтүөлээх тириэньэрэ. Саха сиригэр

Бокса түгэнэ, ААПТАР ТҮҮРҮИТЭ.

боксаны төрүттэспит Арсений Петров Уолба нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Петровтар аҕалара репрессияламытын кэнниттэн, 1930 сылтан Дьокуускайга олохсуйбуттара. Арсен оҕо спортивнай оскуолатыгар боксага дьарыктаммыта. 1955 сыллаахха аармыйаттан кэлэн баран, 1-кы нүөмэрдээх тутуу тэрилтэтигэр болуотунньуктаабыта. Үлэтин быһыыгар уопастыбаннай тириэньэр быһыытынан өрөспүүбүлүкэбэ биир бастакынан бокса сизксийэтин аһан, оҕолору, эдэр ыччаты түмэн дьарыктаабыта.

1956 с. Н. Тарскайы, В. Ильичевы, М. Фридманы кытта Саха сирин боксага бастакы чөмпүйүнэтин тэрийбиттэрэ. Арсений онно 75 киһилээх кыттан, иккис миэстэ буолбута уонна Саха сирин сүүмэрдэммит хамаандатын бастакы тириэньэринэн аһаммыта. Кини салалтатынан Саха сирин сүүмэрдэммит хамаандата аан бастаан Уһук Илин уонна Сибиир зонатыгар бастыыр иһин күрэхтэһиигэ кыттыбыта.

1958 сыллаахха ахсынны 17 күнүгэр Арсений Петров хамнастаах бокса тириэньэринэн аһаммыта. Кини салалтатынан Саха сирин хамаандата 1959 сыллаахха Уһук Илин уонна Сибиир зонатыгар иккис миэстэни ылбыта. Онон аан бастаан РСФСР финалыгар кытар быраабы ылбыта. Ити сыл норуоттар икки ардыларынаагы таһымга тахсан, Монголия хамаандатын кытта күрэхтэспиттэрэ. Тириэньэр үөрэнээччитэ А. Никифоров 1960 с. сахалартан бастакынан ССРС спордун маастарын нуорматын толорбута. Салгыы Э. Кауфман Сэбиэскэй Союуска призер, онтон чөмпүйүн буолбута, атын да итиллээччилэрэ Э. Данилов,

Б. Егоров, В. Васильев, В. Шитик уонна да атыттар дойду, Арасыйыа күрэхтэһиилэригэр ситиһиллээхтик кыттыбыттара.

Саха АССР уонна РСФСР үтүөлээх тириэньэрэ, ССРС физическай култууратын туйгуна.

Билигин Саха өрөспүүбүлүкэтин боксага чөмпүйүнээтэ А.А. Петров аатынан ытыллар.

Бокса күрэхтин үөрүүллээх аһыллытыгар улууспут баһылыга Степан Саргыдаев, СӨ боксага бэдэрээссийэтин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы, боксага Аан дойду чөмпүйүнэтин үрүң көмүс призера, Олимпиада кыттылааҕа Василий Егоров эбэрдэ тылы эттилэр. Дмитрий Кириллингэ, Семен Никитингэ, Григорий Турантаевка, Гавриил Яковлевка “Чурапчы улууһун Бочуоттаах бэтэрээнэ” бэлиэни, кинилэри сэргэ бокса тириэньэрдэригэр махтал суруктары туттардылар.

“Ыалдытымсах Чурапчы улууһугар кэлэн, олус үөрэн турарбын. Мин маннаагы институтка 8 сыл устата үөрэммитим. Чурапчы улууһун дьаһалтатыгар, баһылык Степан Анатольевичка, оройуон боксага бэдэрээссийэтин бэрэссэдээтэлигэр Влад Пермяковка бу улахан тэрээһингит иһин дирин махталбын биллэрэбин”, - диир боксага Арасыйыа 5 төгүллээх, Европа 2 төгүллээх чөмпүйүнэ Василий Михайлович эбэрдэ тылыгар эттэ.

Онон 4 күн устата хас күн айы 14 чаастан саҕалаан, күүстээх киирсилэр ытылла тураллар, полуфинал чэппизэр күн буолара былаанналар, оттон финалы бээтинсэбэ күнүс 12 чаастан көрөгүтүгэр ыңыраллар. Кирири билиэт — 200 солкуобай, финалга арыый үрдүүрө сабадаланар.

Олохтоох онгoron таһаарыы сыла аһылынна

Улууска — бу күннэргэ. Улуус баһылыга быйылгы сылы Олохтоох онгoron таһаарыы сылынан биллэрбитэ

Елена МАКАРИНСКАЯ

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев бу сылы Олохтоох онгoron таһаарыы сылын биллэрбитэ. Ол чэрчитинэн, олунньу 18 күнүгэр "Айылгы" НАДь сылы арыяр үөрүүлээх дыһал бэлиэтэннэ.

Улууспут дьоно-сэргэтэ бэйэлэрэ онгoron таһаарыт боро-дууксуйаларын улахан быыстапка-дьяарбанкалара турда, аты-тутуу хамаатык барда. Холобур, Мэлдьэхси учаастагыттан **Саргылана Ефимова** ыһаммыт убаһа этин, халбаһыны аҕалан атылаата. "Бэйэм самозанятайбын, билигин ким төһөнү сакаастырынан көрөн астыбын, инникитин элбэтэр былаан баар", — диин кини этэр.

Оттон "Айхаллан, алгыстаах түһүлгэ!" диин быыстапкаҕа 17 нэһилиэк бары кэлэн кытыннылар. Түһүлгэҕэ 100-тэн тахса иистэннэн, уус, маастар дьон түмүстүлэр.

"Улуус култууратын салалтата, "Айылгы" НАДь уонна "Ай" норуот устуудьуйата буолан, туризм хайысхатыгар анаан "Чурапчыга чочуллубут" диин сана бырайыагы олоххо киллэрэн эрэбит, ол эбэтэр аныгылыы эттэххэ, уус-уран оноһуктары брэннээһин (брендинг) үлэтэ ытыллыахтаах. "Сделано в Чурапче" диин бэлиэни ыларга анал хамыһыһа үлэлиэҕэ. Онно балаһыанһа быһытынан маастардар үлэ-

Stepan Sarгыдаев сылы арыяр.

лэригэр хайаан да Чурапчыны көрдөрүөхтээхтэр. Быһытыгар-таһаатыгар, ойуутугар эбэтэр матырыяалыгар "бу — Чурапчы" диин баар буолуохтаах.

Аты өтүгэр киридэххэ, быйыл "Эко парк" кытыла аһылыннаһына, онно атыгылыр маһаһын баар буолуоҕа уонна "Айылгыга" "Алтык" киоскаҕа атыгылырҕа былаанныбыт, — диин култуура салалтатыттан **Сусанна Дьячкова** билиһиннэрдэ.

Сыл үөрүүлээх аһыллыта дьүһүйүүттэн саҕаланна. Тимир уустарын төрүт таһаралара, уот сылааһын уонна тимир кытаанаһын иччитэ **Кудай Бахсы**:
Эдэр уус!
Эн илиигэр — өбүгэн кэриэ-

һэ,
Кудай Бахсы алгыһа баар.
Өтүгэн тыһа —
Саха норуотун тыыннаах буоларын туоһута.

Кыһан уота хаһан да умуллубатын,
Онгорбут малларын дьонго туһаны,
Күүһү-кыаһы аҕаллынар.
Тимири таптайан —
Дылбаһын оноһун, норуокун ааттат!
диин туран, уус **Дмитрий Барашков**ка батыһаны туттарда.

Салгыы кындыа кыталыктар кириэн үгүкүлээтилэр, иистэннэн кыргыттар, саха дьахтарын мааны таһаһын кэтэн Далбар хотуттар киридилэр.
Далбар Хотун:

Быыстапка түгэнэ, ааптар түһэриилэрэ.

Эдэр иистэннэннэр!
Эһиги илиигитигэр —
Ийэҕит, эбэҕит сылаас тыһа,
Саха норуотун кэрэ кэскилэ!
Хас биридди оһуоргут кистэлэн суолталанан,
Хас биридди иистэннэннэннэн
Дьэ кэргэннит итиитин, саймытын тардын.
Саха таһаһа, оһуора-мандара
Үйэлэргэ умнуллубатын,
Эн онгорбут таһаһын саха дьонун
Киэн туттуута буоллун!
диин туран, сахалыы аныгы таһаһы тигээччи, урбаанныт **Анна Анемподистова**ҕа иннэлээх сабы туттарда.

Ол кэнниттэн **Үрүг Аар тойон** улахан чороонун өрө

көтөһөн, Орто Дойдуга үрүг илгэни кутта.

Эһиги илиигитинэн —
Саха остуола баай,
Норуоппут доруобуйата бөһө,
Тыабыт сирэ сайдыылаах буоллун!
Үрүг илгэбит үксүү турдун,
Саха сириҥ аһа — аан дойдуга аатырдын!»

диин туран, **Ульяна Заровняева**ҕа, **Данил Павловка**, **Прокопий Екечьямовка** чороону туттарда.

Түмүккэ баһылык **Степан Саргыдаев** үрүг көмүс дуйдаах улахан өтүгэнэн боотурдар киллэрбит уус кыстыгын охсон, сылы арыйда.

Мугудайга профилактикаҕа десант үлэлээтэ

Наталья СИБИРЯКОВА

Үүнэр көлүөнэ ортоугар буруйу онгорууну утары үлэҕэ профилактика, биллэн турар, олус улахан оруолу ылар.

Манна төрөппүт, үөрэҕири упралениета, оскуолалар, эбии үөрэхтээһин кыһалара, ИДьМ Чурапчытааһы отделын сокуоннай саастарын ситэ илик оһолор дьыалаларыгар отдела, улуустааһы хамыһыһа, социальнай-реабилитациялыыр киин бүттүүн систиэмэлээх үлэни ытталлар. Бу күннэргэ "Безопасность детства" бүтүн Арасыйытааһы аахсыһа чэрчитинэн Чурапчыттан туһаннаах тэрилтэлэр үлэһиттэрэ үс бөлөбүнэн улууспут нэһиликтэригэр сылдьаллар.

Ол курдук, олунньу 18 күнүгэр Мугудай нэһилиэгэр биэс киһилээх бөлөх олохтоох дыһалтаҕа сылдьан үлэни-хамнаһы биллэстэ, 5-тэн үөһэ кылаас оһолоругар бэсиэдэ ытта, тө-

Десант түгэнэ, ааптар түһэриитэ.

рөппүттэри кытары көрүстэ, бириддиэлэн ыалынан сылдьан үлэлэстэ.

"Чурапчы улууһугар оһо аймах көрүүтэ суох хаалытын уонна буруйу онгорууну сэрэтии муниципальнай бырагыраамата 2015 сылтан бара турар. Манна профилактика үлэтэ тиһигин быспакка ытыллар. Онон олунньу 17-20 күннэригэр нэһиликтэринэн сылдьан

төрөппүттэри, оһолору кытта көрсөбүт, бэсиэдэлэри ытыбыт, докумуоннары көрөбүт-истэбит. Бөлөхпүт салайааччыта эпиикэ отделын сүрүн исписэлиһэ **Саргылана Никифорова**, ону таһынан улуустааһы социальнай-реабилитациялыыр киин педагог-психолога **Евдокия Платонова**, Чурапчытааһы баһаарынай чаас инструктора **Андрей Эртюков**, ИДьМ Чурап-

чытааһы отделын Мугудай нэһилиэгэр участкай боломуочунайа **Максим Монастырев** кэлэн үлэли сылдьабыт. Сүрүннэн нэһиликтэргэ сокуоннай саастарын ситэ илик оһолору кытары үлэ хайдах былааннаахтык ытылларын, профилактиканы көрөбүт итиэннэ миэстэтигэр тэриллит 18 саастарын туола илик оһолор бырааптары көмүскүүр уопастыбаннай сэбиэттэр үлэлэрин күүһүрдэргэ сүбэлиит-амалыбыт, кинилэр докумуоннарын толороллоругар, чилиэннэрин талалларыгар у.д.а. боппуруостарга ыйан-кэрдэн биэрэбит. Бэлиэтээн эттэххэ, манньк сэбиэттэр улууспут хас биридди нэһилиэгэр тэриллэн үлэлиилэр", — диин улуустааһы үөрэх управлениетын иитии, үөрэх салаатын салайааччыта **Евгения Чичигинарова** кылгастык билиһиннэрдэ.

Маны таһынан баһаартан сэрэхтээх буолууга эмиэ үлэ ытылыһына. Бары да истэ-билэ оһолоргут курдук, аһаардас

бу сыл сана саҕаланыта чаһынай дьэилэргэ баһаар буолан үгүс киһи оһоҕо быһына, онтон аһаарын кэринэ, хомойуох иһин, оһолор. Онон нэһиликтэргэ бириддиэлэн ыалынан сылдьан АДПИ баарын-суоһун, батареята хаһан уларытыллыбытын, үлэлирин-үлэлээбэтин бэрэбиэркэлиилэр. Холобур, Чакырга 15 ыалга сылдьыбыттар, Мугудайга 8 ыалы хаптылар.

"Эйгэ" норуот айымнытын дьэитигэр десаны кытары көрсүһүүнү нэһилиэк баһылыгын солбуйааччы **Илья Сивцев** салайан ытта, сокуоннай сааһын ситэ илик оһо буруйу онгордоһуна, эбэтэр эчэйдэһинэ, туох эппиэтинэс көрүллэрин, төрөппүт эбээһинэһин, оһо быраабын тула кэпсэтиилэр. Оттон оһолору кытары бибилиэтиэкэҕэ көрүстүлэр, араас тиэмэлэргэ бэсиэдэлэстилэр, трениннэри ыттылар. Күн иккис аһаарыгар десант Төлөй нэһилиэгэр үлэлээтэ.

Федор Макаров: «Кыраттан саҕалаан элбэҕи ситиһиэххэ»

Урбаан. «Мак.Стор» маҕаһыын хаһаайынан Федор Макаровтыын кэпсэтибит

Марфа ПЕТРОВА

Бүгүнгү күнү аты-туу эйгэтэ олус кэнгэн, сайдан иһэр. Киһи күн талбыт аныгы тиэхиньикэтин, араас табаарын уустуга суох булар, ылар кыахтаах. Биһиги улуспутугар оннук аныгы аксессуардары уонна тиэхиньикэлэри атылыыр биһир сонун маҕаһыынанын «Мак.Стор» буолар.

Бу маҕаһыын угуйуктарын куйаар ситимигэр түбэһэн көрбүт буолуохтаахпыт. Угуйуктара бэрт ураты, хас биһирдир көрөөччүнү тутатына сэнгээрдэн, атыылаһар баһаны үөскэтэр. Ону көрөн, маҕаһыын салайааччытыттан, эдэр кэскиллээх урбаанныттан Федор Макаровтан интервью ыларга сананым. Онон кини – бүгүнгү балаһабыт ыалдыта.

●●● Федор, үтүө күнүнэн! Бэйиң туһунан, баһаалыста, билиһиннэр эрэ.

○○○ Сылан нэһилиэгиттэн төрүттээхпин. Тыа сиригэр улааппыт киһи быһыытынан оҕо эрдэхпиттэн тиэхиньикэҕэ, чуолаан электроникаҕа сыстаҕас этим. Оскуолаҕы 2011 сыллаахха бүтэрээт, М.К.Аммосов аатынан ХИФУ инженернай-технической факультетыгар тутуу идэтигэр үөрэнэ киирбитим. Онтон салгыы икки сыл магистратураҕа үөрэммитим. Онон сылдьан тэҥинэн, дохуот киллэринэн, маҕаһыынга үлэлээн барбытым. Ол сылдьан аты-туу эйгэтин, дьону кытта үлэлири сөбүлээбитим. Оннук араас көрүҥ маҕаһыыннарда үлэлээн, сыйа, бэйэ дьыалатын арынар санаам күүһүрэн испитэ. Билигин са-

наатахха, устудьоннуу да сылдьан, кыралаан ону-маны атылыыр эбиппин. «Сяоми» бастакы өйдөөх чаһыларын биһирдирдэн үчүгэйдик батаран, үөрбүппүн өйдүүбүн. Оччолорго саҥа иккис версията тахсыбыт энгин этэ. Билигин номнуо 10-с версията тахсан, атыга бааллар.

●●● Урбаанныт быһыытынан хаһаангыттан үлэлигин?

○○○ Дойдубар Чурапчыга кэлэн баран, биһир дьааһык табаары сакаастаан, туспа, кимтэн да тутулуга суох атылаан көрөргө санаммытым. Бастакы атыылаһааччыларбын интэриниэт көмөтүнэн булан, куоратынан, Чурапчынан эргитэн саҕалаабытым. Бу

© Людмила ГОРОХОВА ТҮҮЭРИИТЭ.

сөптөөх быһарыны буолбута – атым-туугум түргэнник барбыта, сотору буолаат, кэҥиэхпитин сөп эбит диэн интэриниэт-маҕаһыыммыт толору үлэлиир кыахтамыта. Онон 2024 сүл алтыннытыгар докумуонунан урбаанныт буолан, саҥа тутуллубут «Новинка» маҕаһыын иккис этээһигэр хос куортанаспытым. Оттон былырыын бу «эргэ пятиэтажка» 26-с павильонга көһөн, үлэли-хамсыы сылдьабыт.

●●● Саҥа саҕалаһыңгар туох уустуктары көрсүбүккүнүй?

○○○ Кыраттан саҕалаабыт буолан, бастаан ыарырҕаппатабым. Онон сыйа, табаарым элбээн, кэҥииргэ санаммыппар, араас кыра күчүмүздүдэри көрсүбүтүм. Анаардас эрэллээх батарааччыны көрдүүргэ бириэмэм барбыта. Онон түөкүтэргэ түбэһэн хаалыахха сөп. Логистика чааһыгар эмиэ араас төриитэлэри кытта үлэлэспитим. Билигин олортон үчүгэйдэри талан үлэлэһэ сылдьабыт. Бастаан утаа, син-биһир билбэтим-көрбөтүм элбэх. Холонон

көрдөххө, биһирдэ билэр буолабын. Билигин үйүбү күрүстэһи элбэх. Ол иһин ырыынагы куруук чинчийиэхтээхпин. Холобур, сыананы, табаар хаачыстыбатын кэтиэхтээхпин, «продвижение» саҥа ньымаларын үөрэтэ сылдьыахтаахпын. Миэхэ бу эйгэҕэ үлэлиир уопуттаах сүбэлиир-амалыыр киһим суох. Ол иһин «хайдах гыннахпына ордук буолуой?» диэн анааран, ырытан көрөбүн.

●●● Үлэбэр туох кынаттыгыр?

○○○ Дьэ кэргэним өйөбүлэ. Ойбум Айаана бэйэ дьыалатын саҕалыырбар, сороҕор дьыалам соччо табыллыбатабына даһаны, миэхэ мэлдьи итэҕэйэр, эрэнэр. Бастыҥ сүбэһитим, көбүлээччим. Оттон тапталаах кыыспыт төрөөбүтүгэр өссө күүскэ эппиэтинэстээх буолбутум, кини дьонун киһи буола улаатарыгар бары өттүнэн хаачыһарга дьулуһабын. Оҕом, ойбум үөрэллэрин көрөн, «бу иһин кыһаллабын» диһибин. Кыыспыт С.К.Макаров аатынан Чурапчы гимназиятыгар 7-с кылааска ситиһиэлээх-

тик үөрэнэр.

●●● Эһиги маҕаһыынныт атыттартан туох уратылааҕый?

○○○ Биһиги маҕаһыыммыт эдэрдир көрүүлээх. Аныгы актуальной тиэхиньикэлэринэн, аксессуардарынан биһиги дьоммут-сэргэбит олох тэтимин кытта тэҥнэ хардылаан туһаналларыгар баһар абыт. Онуоха аан дойдуга биллэр фирмалар үчүгэй хаачыстыбалаах табаардарын биһигиттэн биһир сиртэн булабыт. Ол курдук, дьэбэ туттулар маллар, быговой тиэхиньикэлэр, инструменнар атыга бааллар. Жолобур, норуokka биллэр Кытай «Фенгбао», «Сяоми» хаачыстыбалаах табаардарын удамыр сыанаҕа ылабыт. Ону сэргэ «Армитек» фонардара атыыланаллар. Маны таһынан «Эйпл», «Самсунг», «Дайсон» бородуксуйаларыгар, экшн-камераҕа, квадрокоптерга сакаас ылабыт, 1-4 күн иһигэр аҕалабыт. Хас биһирдир атыылаһааччыны аһаҕастык көрсөбүт, сөптөөх табаары буларыгар консультациялыбыт, атыыласпыт малларыттан үөрэллэрин туһугар кыһаллабыт. Онон биһиги өҥөбүтүн сыаналыбыллар, иккитээн кэллэр, доботторугар сүбэлииллэр.

●●● Кэлэн иһэр Аҕа дойдуну көмүскээччилэр күннэринэн маҕаһыынныт туох аахсыйатын биллэрдэ?

○○○ Аҕа дойдуну көмүскээчи күнүнэн уонна сааскы маннайгы бырааһынньыгынан – кэргэ анаардар күннэринэн «Сааскы бэлэх» аахсыйаны биллэрдит. Хас биһирдир 2000 солк. суумаҕа атыыластахтарына, биһирдир купуону биэрэбит. Сүүйүүлээх оонһууга 650 нм кыамталаах аккумулятордаах гайковерт, вакуумнай упаковщик, чаанньык, «Арктика» фирма термоһа, курууска уо.д.а бааллар. Кэлин, сылдьып, атыылаһып, чугас дьоннугар бэлэхтэ онорон.

●●● Биһирдир кэргэтир былааннааххын дуо?

○○○ Биллэн турар, кэргэтир баһа баар. Урбаанныт киһи биһир тэҥник туруо суохтаах, куруук «уста сылдьарын» туһугар уонна киллэрэр үбүн үлүннэрэр сыалтан сайдан иһиэхтээх. Инникитин да табаарым көрүнүн элбэтэр баһалаахпын. Ону тэҥнэ билибин хаһатан, тэттик куурустарга сылдьан, атын дьон уопутугар үөрэнэбин.

●●● Хаһыат ааһааччыларыгар тугу сүбэлиэр этэй?

○○○ Дууһан сытар, сүрэххинэн таласпыт, ылсыбыт дьарыгың, үлэн хайаан да ситиһиэлээх, үлэлииргэ да чэпчэки буолар. Онон сөбүлүүр дьыалаһытын дьарыктанып, туруоруммут сыалгытын ситиһип, дьоллоох буолун!

© Федор Макаров дьэ кэргэнинэн //ХААРТЫСКА ДЬОРУЙ ТУС АРХЫЫБЫТТАН ҮЛҮЛҮННА.

Уот будулҕан ортотунан

Кэпсиэхпин баҕарабын. Сэбиэскэй сэбилэниилээх күүстэр Афганистантан тахсыбыттара 37 сылыгар ананар

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Быйыл олунньу 15 күнүгэр Сэбиэскэй сэбилэниилээх күүстэр Афганистантан тахсыбыт күнүнэн бэлиттэтибит. Афганистан сэриитэ 1979 сылтан саҕаланан, 1989 сыллаахха түмүктэммитэ – 10 сыл устата салҕаммыта.

Бу араллаанга Чурапчы оройуонуттан эмиз кыттыбыттара. Олортон биридэстэрэ – Чурапчы нэһилиэтин олохтооҕо, Михаил Горбачев илии баттааһыннаах Урдүкү Сэбиэт Президиумуттан грамоталаах, түөскэ анныллар “Интернационалист буйун” бэлиэлээх, “ССРС Сэбилэниилээх күүстэрин 70 сыла” уонна Афганистан норуотуттан махтал мэтээллээх Савелий Иванович Дьячковскай буолар.

Савелий Дьячковскай 1965 сыллаахха Чурапчы улуунун Одьулуун нэһилиэгэр аҕыс оҕолоох Иван Михайлович, Евдокия Николаевна Дьячковскайдар дьиэ кэргэнигэр үһүс оҕонон күн сиригэр көрбүтэ. Аҕата – “Үлэ Кыһыл Знамя” уонна “Бочуот Знага” уордуннаах, сааһын тухары сопхуос төһүү сылгыһыт үлэһитэ этэ.

Савва 1972 сыллаахха Одьулуун аҕыс кылаастаах оскуолатын боруогун атыллаан үөрэнэ киирбитэ. Оскуолатааҕы сылларыгар октябренокка, салгы пионерга киирбитэ. Одьулуунун чиэһин оройуонга ытыллар саахымат, баскетбол күрэхтэһиилигэр элбэхтик көмүскэбитэ. Оччотооҕу кэм ирдэбиллэн, үлэ бастакы учарат өрө тутуллара. Барыга-бары кыайыгас-хотугас уол төрдүс кылаастан саҕалаан, окко көлө звенотугар, Карл Маркс аатынан сопхуоска үлэтин саҕалаабыта. 1980 сыл күһүнүгэр Одьулууннаабы 13 нүмүрдээх ОПТУ-га үөрэнэ киирбитэ, итинэнэ 1983 сыллаахха тырахтарыыс-массыныыс идэтин бүтэрэн, 2-с кылаастаах тырахтарыыс-силлэсэр “С” категориялаах суоппар дипломун ылбыта.

1983 сыллаахха алтынньы 26 күнүгэр оройуон военкоматыттан бэбиэскэ тутан, Сэбиэскэй аармыйа кэккэтигэр сулуупалы барбыта. 1979 сыллаахха Афганистанга сэрии саҕаламмытыгар, ССРС-ка куттал суох буолуутун кэммитин бэрэссэдээтэлэ Юрий Андропов пограничнай чаас эписсиэрдэрэ бары бойубуой быраактыканы ааһыахтаахтарын туһунан бирикээһэ тахсыбыта. Онтон akkaастанар туһунан ити кэмгэ өйгө да суоҕа, эписсиэр akkaастаата даҕаны, этэргэ дылы, байаннай сулууспата бүтүннүү күппүлүү барар буолара. Ити саҕанааҕы ыччат итиллиитэ чынгха атын этэ. Аҕа дойду Улуу сэриитигэр аҕаларбыт, эһэлэрбит биһиги туспутугар олохторун толук биэрэн туран сэриилэспиттэрин бары бэркэ диэн өйдүүлэрэ.

Сулууспалаабыт сылларын Савелий Иванович манньк ахтар: “Оччолорого патриотической иити олус күүстээбэ. Сулууспабын Горьковскай уобаласка Мулинэ диэн байаннай полигонугар турар сержаннары бэлэмниир танковой батареяга 1-кы взводка саҕалаабытым. Онно сылдьан, эдэр суоппардары бэлэмниир куурска икки ый үөрэммитим. Артиллерискай полкаттан бүтэн баран, салгы чааспар төттөрү кэлбитим. Саас бүтөрүт саҕана, ПТУРС-тан ыппыппыт. Полигонга аҕыйах буолан генераллар кэлбиттэр этэ. Үчүгэйдик ытан, ол саҕана, «бойубуой листокка» таһаарбыттара.

Байаннай чааспыт кыраныысса тас өттүгэр буолан, биһигини араас сирдэринэн тарҕатан барбыттара. Ол курдук, сорох уолаттарбытын Германияга, Чехословакияга, Кубага кытары ытылаабыттара. Мин младшай сержант званиелаах БМ ВУС-139 177 А. идэлээх хамандыыр этим. 1984 сыллаахха, саас, учебка кэнниттэн Ташкентга утаарбыттара. Онтон сүүмүрдэнэн, Кабул куоракка тийэрибиттэрэ. Букатын атын дойдуга кэлбиппитин онно тийэн баран биридэ өйдөөбүтүм. Саллааттар сэриилэһэр аптамааттарын сүгэ сылдьаллар этэ. Биһиги буоллабына, учебкага эрэ сылдьан аптамаат диэннэрин илиибитигэр ыла сылдьыбыппыт, биридэ да ыттарбатахтара. Учебкага аптамаатынан ыттарбыттар этэ, онно Сылан нэһилиэгиттэн Михаил Макаров бастаабыт этэ. Афганистанга, Кабулга онтон Газни диэннэ 191-с моторострелковой полкага түбэһэн, 1 пт взводка харабыл чааһыгар түбэспитим. Полкабытын өстөөх саба түһүүтүтэн манаан түүн аайы постарга турар этибит. Бастакы тийбит күммэр тутатына вышкага таһаарбыттара. Онно туран көрөбүн – миинэлээх хонуунан биһиги дьоммут элбэх киһини, чуолаан Афганистан олохтоохторун арыаллаан, полкага илпиттэрэ.

Онтон салгы эмиз бэйэм идэбинэн противотанковой батареега көһөрбүттэрэ. Батареябытыгар 30-ча саллаат этибит, 7 эписсиэрдээх этибит. Кизэ 18 чаастан сарсыарда 6-ға диэри

харабылга үстүү чаас солбуйсан турарбыт. Сержант буолан, батареяга сороҕор биир суукка устата дьуһурунайдаан поспутугар атаартыыр этим. Сороҕор түүнүн ыттахтарына, тыаһа казармабыт үрдүнэн полкага түһээчи. Биһиги поска турдахпытына, аттыбытыгар түһэрээччилэр, окуопага блиндажка киирэн хааларбыт. Түбэһиэх ытыаллыыр этибит. Афганистан киһимэтэ олус ыарахан этэ. Төһө да күһүн буоллар, күлкө 50 кыраадыс итии буолар, кумахха сымыйт буһара. Ити айылаах итиигэ БТР курдук тиэхиньикэлэринэн айанныыр хайдахтаах ыараханын санаан көрүн. Тимир буолан, адьас олох иһигэр олорор курдук этибит. Саллааттар угууохтарын иннинэ инчээйи бырастыынанан бүрүнэллэрэ да, ол да улаханлык абыраабата, 10-15 мүнүттэннэн кууран хаалара.

1984 сыл күһүнүгэр ый кэрингэ бойубуой дьайыларга сылдыбытым. Икки бөртөлүөтүнэн илдэн хайага түһэртээбиттэрэ. Биир эписсиэрдээх этибит. Старшай лейтенант Траншенко уонна Москубаттан Александр Борзов, Харьков куораттан Александр Ходько диэн уолаттар бааллара. Биһиги батареяттан 6-с рота саллааттарын кытта сылдыбыппыт. Онно рациябытын сүгэ сылдьан, галбисаларга, градтарга корректировка биэрэрбит. Сэрибит тиэхиньикэлэрэ кишлактарынан аллараанан сылдыбаллара. Аспытын, уубутун бүтүннүү сүгэ сылдыарбыт, ардыгар бөртөлүөт аҕалан уубутун олордон ааһара. Хайага таһаастаах сылдьан ыттар олус ыарахан буолара. Хайага сылдьан биридэ рациябытын Ходькога илдэн хааларбыппыт. Онтон кэлэн иһэн, Борзовтуун, сэрии сэбин кистээбит ыскылааттарын булбупт. ДШК-аны сүгэн дьоммутугар илдэн, дьоммутун кытта таспыппыт. Сэрии сэбэ, мииннэлэр элбэх этилэрэ. Кэнники бөртөлүөтүнэн кэлэн тийэн барбыттара. Бүтэһигэр Кабул куорат устун БТР-га олорон киирэн чааспыт барыта ааспыта.

Бу олорон санаатахха, Сэбиэскэй сойуус Афганистанга киириэн инниттэн итиннэ дьобуус сэриилэр, айдааннар буолталыылар этэ. Ол эбэтэр сэриини тоҕо тарда сатыыллара (провокация). Аны туран, Сэбиэскэй сойуус сэбилэниилээх күүстэрэ киирбэтэхтэрэ буоллар, Эмиэрикэ тоҕо анһан киириэхтээбэ чуолкай этэ. Онно Сэбиэскэй сойуус кимэн киириитэ саамай сөптөөх стратегической суолталаах байаннай дьаһал буолар. Стратегической суолтатынан Памир хайата улахан оруоллааҕа. Эмиэрикэ урут киирэн былааһы ылбыта буоллар, аракыаталарын Памир хайатыгар туруоран баран, Сэбиэскэй Сойууһу ытыска ууран сытарды, кыңгыы олору этэ.

1985 сыллаахха армиятан орубуна Улуу Өктөөп бырааһынньыгар дойдубун булбу-

Савелий Дьячковскай доботторунуун. //СЭМЭН ЖЕНДРИНСКЭЙ ТҮӨРҮ ИЛЭРЭ.

тум. Кэлэн, биир ый сынһанан баран, “Карл Маркс” сопхуоспар оробуочайынан үлэни киирбитим. 1993-1997 сылларга “Бурдук” бааһынай хаһаайыстыбага сылгыһытын үлэлээбитим. 1996 сыллаахха ыал буолан, Чурапчы нэһилиэгэр көһөн киирбитим, икки кыыс оҕолоохпун. Олоһум аргыһа Марта Иннокентьевна өр кэмнэргэ “Сахателеком” филиалын тиэхиньигинэн үлэлэн, СӨ сибээһин бочуоттаах үлэһитэ, үлэ бэтэрээнэ буолбута. Билигин мин биэнсийэҕэ тахсан, кэтэх хаһаайыстыбанан дьарыктанам, үлэ бэтэрээнэбин.

ОПТУ-га үөрэнэ сылдьан хомсомуолга киирбитим. 1988 сыллаахха ХХХII-с уобаластааҕы кэмпириэнсийэ дэлгээтэ, ВЛКСМ кизэнэ дэнэр. Дойдубар Одьулуун нэһилиэгэр икки төгүл Сэбиэт дьокутаатынан талылла сылдыбытым. Билигин Чурапчы улууһугар бойубуой Сэбиэт чилиэнэбин, ол курдук эдэр ыччаты патриотической өйгө-санаага итиигэ төһө кыах баарынан кыттыһа-

бын. КПРФ чилиэнэбин”.

Бу 10 сыл устата тохтоло суох барбыт сэриигэ Сэбиэскэй саллааттар бэйэлэрин харыстаммакка хорсундук кыргыспыттара. Биһиги өттүбүтүтэн тахсыбыт сүтүк элбэх этэ. Кэлин биллибитинэн, 20 тыһыынча кэрингэ Сэбиэскэй саллаат уонна эписсиэр сырдык тыһынын толук уурбута диэн сурьбуттара. Ол сылларга аҕаардас Саха сириттэн 701 саллаат уонна эписсиэр Афганистан сэриитигэр кыттыбыта. Саллааттар Афганистан сиригэр сэриилэһэри таһынан, массына суолларын, аэродромнары харабыллаабыттара, балыһалары, оскуолалары тутууга эмиз үлэлээбиттэрэ. Биһиги улууспуттан И.С. Спиридонов, П.П. Макаров, Н.Н. Гоголев, В.М. Кузьмин кыттыбыттара. Билигин оройуонмутугар Афганистан сэриитин кыттылаахтара – иккиэлэр: Сылан нэһилиэгиттэн Николай Беляев уонна Одьулуунтан төрүттээх Савелий Дьячковскай.

Учуутал, салайааччы, чинчийээччи, үйэтитээччи

Дьыллар уонна дьоннор. Кирилл Кириллович Пермьяков төрөөбүтэ 100 сылыгар

Быйыл биир дойдулаахпыт, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэ-бириитин үтүөлээх үлэһитэ, РСФСР норуотун үөрэбириитин туйгуна, Чурапчы улуунун Бочуоттаах олохтооҕо Кирилл Кириллович Пермьяков төрөөбүтэ 100 сылын туолар.

Улуус үөрэбириитин эйгэтигэр кини үлэлээн-хамсаан, айдан-тутан кэлбит үлэтэ үгүс, кизэн уонна үйэлээх. Уһундук учууталынан, салайааччынан таһаарылаахтык үлэлээбитэ, кыраайы үөрэтиигэ, улуус уонна үөрэбириитин историятын үйэтиигэ сүдү кылаатын киллэрбитэ. Педагогическай түмэли төрүттээбитэ, норуот педагогикатынан утумнаахтык дьарыктанан, улуустаабы түмсүүнү салайбыта.

Кирилл Кириллович 1926 сыл кулун тутар 20 күнүгэр Боотуруускай улуус (1930 сыллаахтан Чурапчы улууна буолбута) Мугудай нэһилиэгэр күн сиригэр көрбүтэ. 1935 сылга Мугудай алын сүһүөх оскуолатыгар киирбитэ. Ол эрэри, ийэлээх аҕата утуу-субуу өлөн, убайдарын көрүүтүгэр киирэн, олорор сирэ ыраах буолан, үөрэбин бырабарга күһэллэбитэ. 1941 сыллаахха Амма улуунун Болугуругар, эдьийигэр Евдокия Кирилловна Кривошапкинага көһөн тийэн үөрэбин салҕаабыта.

1943 сыллаахха Амма сэттэ кылаастаах оскуолатын бүтэрэн, Чурапчытаабы педагогическай училищега туттарсан киирбитэ. Училищега үөрэнэр кэмнэригэр спордуан утумнаахтык дьарыктаммыта. Сэрии сылларыгар хайыһар байыаннай-прикладной көрүгү быһытынан улаханньык суолталанар кэмэ этэ, бу көрүгүнэ улахан күрэхтэһиилэр ытыллаллара. Ити сылларга Кирилл Пермьяков оройуоннаабы хайыһардыттар ха маандаларыгар киирэн, оройу онун чизин өрөспүүбүлүкэ күрэхтэһиилэригэр элбэхтик көмүскээбитэ. 1946 сыллаахха Чурапчы оройуонун хайыһарга хамаандатын хапытаана буолан, өрөспүүбүлүкэ бириидиэлэн уонна хамаанданан бастыыр иһин күрэхтэһиигэ ситиһиһилээхтик кытыбытара. Уопсай түмүккэ бастакы миэстэ буолан, Чурапчы оройуона кыайыы өрөгөйүн билбитэ.

Чурапчы педучилищетын 1946 сыллаахха бүтэрэн баран, Дьокуускайдаабы педагогическай инсти тут история факультетыгар үөрэнэ киирбитэ. Ол үөрэнэр сылларыгар Саха сиригэр комсомолун историятын үөрэтэр устудьуоннар научнай куруһуоктарыгар утумнаахтык дьарыктаммыта. Ол түмүгэр кэлин, гражданскай сэрии дьоруойа И.Е. Алексеев (норуокка

биллэринэн, Кеша Алексеев) туһунан кинигэни суруйан бэчээт тэппитэ.

1950 сыллаахха үөрэбин бүтэрэн, Дьокуускайдаабы госиздательство политмассовай литературага эппиэттиир эрдээктеринэн үлэҕэ ылыллыбыта. Ити кэмтэн ыла, литэртэтиирэ эйгэтигэр сыстан, тылбааһынан утумнаахтык дьарыктаммыта, нууччалыгтан сахалыыга Морис Торез «Сын народа», Н.В. Гоголь «Невский проспект» уо.д.а. айымньылары тылбаастаабыта.

1952 сыллаахха Саха АССР үөрэбин миниистирэ З.П. Саввин ыгыран ылан кэпсэтэн, (Эймөкөөн орто оскуолатыгар идэтинэн, история учууталынан, иккис сылыгар дириэктэринэн үлэлээбитэ. Итинтэн ыла, педагогическай үлэҕэ көһөн, эдэр сааһыгар хотунан, Бүлүү сүннүнэн, Дьокуускай Хатаһыгар үлэлээн, суолун-иһин хаалларбыта.

1955 сылтан икки сыл Чурапчытаабы РОНО иниспиктэринэн үлэлээбитэ. 1958 сыллаахха математика учуутала Мария Гаврильевна Петрованы кытта ыал буолбута. Ол кэмгэ Хатас орто оскуолатыгар завучтуу сылдьара, онно үс сыл үлэлээн баран, төрөөбүт түөлбөтигэр Чурапчыга көһөн кэлбиттэрэ. Аҕыс сыл Мугудай орто оскуолатыгар дириэктэринэн, история учууталынан таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Эрдэ иниспиктэринэн үлэли олон, төрөөбүт нэһилиэгэр типовой оскуола дьийэтэ тутуларыгар үлэлэспитэ олоххо киирбитэ.

Онно үлэлиир кэмигэр кини тустаах кыһамньытынан саҥа орто оскуолаҕа аналлаах үөрэнэр куорпуһу, чугас эргин суох спорт саалатын уонна 75

миэстэлээх интэри-нээт дьийэтин туттарбыта.

Мугудай оскуолатыгар дириэктэринэн үлэлээн элбэх сырата, үтүө тускулаах айымньылаах үлэтэ таах хаалбатаҕа – Мугудай орто оскуолаты үөрэтэр-иитэр үлэтинэн улууска уонна өрөспүүбүлүкэҕэ бастынар кэккэлэригэр тахсарын ситиспитэ.

Онтон РОНО-ҕа 1965-1967 сс. иниспиктэринэн үлэлээн, бүтүүн орто үөрэби сайыннарыыга, кини базатын тэрийиигэ үлэлэспитэ. Салгыы үрдэтиллэн, ССКП Чурапчытаабы райкомун уопсай отделын салайбыта.

Кирилл Кириллович 1979 сылтан Чурапчытаабы үлэлиир ыччат кизэһэнги оскуолатыгар дириэктэри үөрэх чааһыгар солбуйааччынан үлэлээбитэ. 1980 сылтан кизэһэнги оскуола күнүскү-кэтэхтэн үөрэтиилээх оскуолаҕа уларытыллан тэриллитэ. Онон үөрэнэр ыччат үлэлиир тэрилтэтигэр орто ыйдаабы хамнаһын ыла сылдьан, сылга алта нэдиэлэ устата сиссийэлэргэ кэлэн лиэксийэ истэн, зачет туттаран барар буолбута. Оскуолаҕа үөрэтии саҥа ньыматын киллэрии түмүгэр, оройуонга ситэ орто үөрэҕэ суох ыччаты үөрэтии көрдөрүүтэ биллэрдик тупсубута. Орто оскуоланы бүтэрэн аттестат ылар ыччат ахсаана элбээбитэ. Үөрэнээччи сылы сүтэрбэккэ, орто оскуоланы бүтэрэн, үрдүк үөрэби ылытыгар элбэх үлэ ытыллыбыта, үтүө үгэс олохтоммута.

70-80-с сылларга аан дойду балаһыанньатын кэпсиир «Билии» уопастыба актыыбынай лекторын быһытынан биллибитэ. «Билии» уопастыба, ССКП обкомун, райкомун Бочуотунай грамоталарынан наҕараадалааһыта, партийнай сырдатты Бочуотун дуоскатыгар киллэриллибитэ. Политикаҕа эрэ буолбакка, педагогическай билиини тарҕатыыга эмиэ улахан кылаатын киллэрситэ.

1988 сыллаахха улууска педагогическай мусуойу төрүттээбитэ, онно улууска норуот үөрэбириитин историята уонна бүтүүн өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн педагогическай өй-санаа сайдыыта сырдатыллар буолбута. Бу саҥа тэриллит педагогическай мусуойу салгыы сайыннарыыга педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Саха АССР оскуолаларын үтүөлээх учуутала, Чурапчы улуунун Бочуоттаах олохтооҕо Николай Иванович Дьячковскайдыын өр сылларга биригэ үлэлээбиттэрэ, улуус историятын архыыптарга диригник чинчийэн, үөрэтэн дьон билиитигэр-көрүүтүгэр таһаарытара. Кинилэр сыра-

лаах үлэлэрин түмүгүнэн түмэл пуондатыгар элбэх ахсааннаах оскуолалар уонна учууталлар тустарынан кэпсиир хаартыскалар, араас ахтыылар, паапкалар, альбомнар, буклеттар, кинигэлэр хараллан сыталлар.

Кирилл Кириллович кыраайы уонна историяны үөрэтээччи быһытынан бэрт элбэби онорон хаалларбыта. Ол курдук, 1991 сыллаахха новатор-учуутал, РСФСР оскуолаларын үтүөлээх учуутала, педагогическай наука хандьыдаата Е.Д. Макаров үлэтин уопутун туһунан «Новаторский поиск сельского учителя» кинигэтэ тахсан улахан сэнээриини ылбыта. Архыып урут биллибэтэх үгүс докумуоннарыгар олобуран суруллубут «Истоки школьного образования в Ботурусском улусе» диэн үлэтэ 1995 сыллаахха кизэн эйгэҕэ тахсыбыта. «125 лет Чурапчинской средней школе им. С.А. Новгорода» кинигэтэ 1997 сыллаахха бэчээттэммитэ.

1991 сылтан Саха сиригэр Норуот педагогикатын Ассоциациятын Чурапчы улууһунаабы салаатыгар босхоломмут бэрэссэдээтэлинэн аналлыта. Улуус бары нэһиликтэригэр уонна улуус киинигэр – биэс түөлбөҕө Ассоциация сүбэ сэбиэттэрэ тэриллиттэрэ, олон норуот төрүт иитэр үгэстэрин сөргүтүүтэ, тарҕатыыга үлэлэспиттэрэ. Норуот педагогикатын тарҕатыыга улуус таһымнаах кэмпириэнсийэлэр, педагогическай аабылар ытыллаллара, ол матырыяалларын түмэн, «Норуот педагогикатын – оҕону иитиигэ» (1994) уонна «Норуот үтүө үгэһин ыччаты иитиигэ» (1999) диэн хомурунньуктары таһаартарбыта.

Кирилл Кириллович саха оскуолаларыгар үөрэтиллэр география учебниктарын сахалыы тылбаастаан таһаартарбыта: «Материктар географиялара» (1962), «Россия географията» (1995) уонна «Материктар уонна океаннар географиялара» (1996).

Улуус салалтата уонна Саха сиринээҕи НА Гуманитарнай институтун 2005 сыллаахха таһаарыт «Чурапчинский улус: история, культура, фольклор» диэн философскай наука дуоктара, суруйааччы, Чурапчы

улуунун Бочуоттаах олохтооҕо Б.Н. Попов-Барылдан эрдээк-тэрдээн таһаартарыт кинигэтигэр Кирилл Кириллович «Үөрэхтээһин» алта бастаах саамай улахан уонна уустук түһүмэтин суруйбута.

Кирилл Кириллович улууска уонна өрөспүүбүлүкэҕэ буолар элбэх кэмпириэнсийэлэргэ, сэминээрдэргэ, көрсүһүүлэргэ кыттарга, онно хайаан да санаатын этэрэ, дакылаат ааҕара, ыстатыйалары суруйара. С.А.Новгородов туһунан өрөспүүбүлүкэҕэ ытыллыбыт научнай-практическай кэмпириэнсийэҕэ кини онорбут «С.А.Новгородов – саха национальнай оскуолатын төрүттээччи» дакылаата үрдүктүк сыаналаммыта уонна кэмпириэнсийэ үлэтин түмүктүүр хомурунньуугар бэчээттэммитэ. 1974 сыллаахха «Саха советскай литературатын төрүттээччи» диэн П.А.Ойуунускай үбүлүйүгэр анаан тахсыбыт хомурунньука «Ойуунускай оҕо уонна эдэр сааһа» диэн дьиннээх докумуоннарга олобурут ыстатыйата П.А.Ойуунускай төрөөбүт күнүн, ыйын, сылын эргэ уонна саҥа күнү-дьылы ааҕар халандаарга сөп түбэһиннэрэн бүтэһиктээхтик быһаарыллыбыта.

«Саҥа олох» хаһыакка Чурапчы улуунун комсомольскай тэрилтэтин, чурапчылар гражданскай сэриигэ кыттыыларын уонна ити сэрии дьоруойа Е.И. Курашов, Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр оройуон тыылга үлэтин туһунан кизэн хабааннаах ыстатыйалары бэчээттэпитэ. «Полярная звезда» сурунаалга саҥа көстүбүт архыып матырыяалыгар олобуран суруллубут «Об одной командировке Ойунского» ыстатыйата кизэн сэнээриини ылбыта. «П.А. Ойуунускай – Чурапчыга», саха бастакы лингвист – учуонайа С.А. Новгородов педагогическай үлэтин туһунан ыстатыйата (1992с.) кизэнник сырдаттыллыбыта. «Өбүгэлэригэр Боотуруускай улуус этилэр» (2000с.) диэн хас да ыстатыйата сизэрийэнэн тахсыбыта.

Үтүөлээх үлэһит К.К.Пермьяков үөрэхтээһин эйгэтигэр өр сыллаах, түбүктээх, таһаарылаах үлэтэ үгүс мэтээллэринэн, Бочуотунай грамоталарынан бэлиэтэммитэ, өрөспүүбүлүкэ Бочуот дуоскатыгар киллэриллибитэ.

Кирилл Кириллович киһи, үлэһит быһытынан үрдүк ирдэбилэ, дириг идэтигэр биһитэ, өй-санаа өттүнэн ис кыаҕа барыбытыгар үтүө холобуру буолар. Үрдүк научнай таһымнаах үгүс үлэтэ бүгүнгү күнүгэ үөрэхтээһин эйгэтигэр дириг суолталаах, кизэнник туһаныллар.

Юрий Посельский.

Айар аргыс

Сынньаланна

Салгыыта. Иннин хаһыат 5-с №-гэр көр. Сөпкө өйдөөн, таба таайан, Өрө тутуодун, бар дьонум!
Мария Винокурова-Мааны Маарыйа.

ТӨРӨӨБҮТ ТЫЛ

Сэлэһиэххэ, сэнгээрбиччэ, Сир түннүктэрэ дэтэннэр, Сэргэх сээркээн сэһэнньиттэр Сэһэргээбит кэпсээннэрин.

Устар ууну сомоҕолуур Улуу суруйааччыларбыт Уус-уран айымньыларын Утаппытты ааҕар буолуох!

Санаабытын уу сахалыы Сагаран-ингэрэн иһиэх Саараабакка, этэн-тыһанан, Саханы саха дэтиэххэ.

Кэнэбэски ыччаппытын Кэрэ тылбыт эгэлгэтин Көҥүл этэргэ үөрэтиэх, Кэли дьону кэрэхсэтиэх.

Тыл диэн – омук барҕа баайа. Сүҥкэн үрдүк суолталааҕын

САХАБЫН ДЭНЭБИН!

Тылым миэнэ — сахалыы, Сайдар санаам — сахалыы, Төрүт тылларбын наардыы, Өбүгэбин хатылыы. Үгэстэри тутуһан, Үйэлэргэ сизэтиһэн, Хомус дорҕоон ыһабыт, Дьүрүһүтэ ыллыбыт. Сахам тыла ис кирибэх Истинг ийэм кэриэтэ, Сахам тыла кизэн дуолан – Дьонун аҕам мөссүөнэ. Сахам тыла –Харысхал, Көмүскүөбэ, кыайыаҕа, Сахам тыла – дьүрүскэн, Модун күүстээх күрүлгэн. Бу сиргэ сахалыы Дорҕоонноохтук сагара, Киэн тутта ааттыыбын Сахабын дэнэбин!

Лидия Диодорова-Күн Эйэ.

Күрдүгэс	Табыллыбат буолуу, туохха эрэ мэхэйи көрсүү	Албаска буолбатах	От	Төрөөрү сылдыар кыыл, сүөһү	Тутаах
	... кус кынаттын тыаһын курдук	Бүт, тохтоо	Эмп аата ханнык тылынан суруллара	...-сизэ	Саганы ...
	...-манкытыгар обустарбат (наадыбат)		... түүрэр	...-тиис тийһини	
		Ыксамар майгылаах			
... бааччы		... биллэрдэ (куотта)			
Сыл ... хонук			Уктаах сэп	"Кыыс кэрэ ... сирэ"	
... мас					Россия Геройа Андрей Григорьев
Ыйааһынгыһын түһэр		Дьалкыт			
	...-дьаа кэпсэтии			Чохочу	Сэбизсэ кэм кетөр аала
		...-саас тутума		Билбэккин мэлдьи ...	

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 14» ылылынна. Хаһыат 4 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. **Туруору:** салыннаах, Алаһыай, ыт, Амур, арылыһар, сара, Залог, уостуган, туу, туос, Ыыннаах, ала, ыга, гаа, Адо, тахса, ос, араҕас, ытыс. **Сытыары:** Амазонка, наһыл, туос, лотуо, ылыгас, баай, Акана, айхал, Рада, ыйаастыгас, тунах, ньулуун, сыган, агат, сатаа, хатан, хаас.

Решение

УЛУСНЫЙ (РАЙОННЫЙ) СОВЕТ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) ТРИДЦАТ ПЕРВАЯ (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ

РЕШЕНИЕ № 132
с. Чурапча от «19» февраля 2026 года
О повестке дня тридцатой первой (очередной) сессии
Улусный Совет депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия), решил:
Утвердить повестку дня тридцатой первой (очередной) сессии улусного Совета депутатов:
1. Об отчете главы муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) о рабочей деятельности за 2025 год
2. Об утверждении отчета деятельности Контрольно-счетной палаты МР «Чурапчинский улус» за 2025 год.
Информация: Ефремовой Д.С., председателя контрольно-счетной палаты.
3. Об отчете ОМВД Чурапчинского улуса.
Информация: Тихонова Дьулустаана Иннокентьевича, начальника ОМВД России по Чурапчинскому улусу, подполковник полиции.
4. Об утверждении плана работы Улусного Собрания депутатов МР «Чурапчинский улус» РС(Я) на 2026 год.
Информация: председателей комиссий УСД МР «Чурапчинский улус» РС(Я)
5. Разное

Я.П. Оконешников,
председатель улусного (районного) Совета депутатов,
С.А.Саргыдаев,
глава муниципального района.

УЛУСНЫЙ (РАЙОННЫЙ) СОВЕТ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) ТРИДЦАТЬ ВТОРАЯ (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ

РЕШЕНИЕ № 133
с. Чурапча от «19» февраля 2026 года
Об отчете главы муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) о рабочей деятельности за 2025 год
На основании Федерального закона «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» от 06.10.2003 № 131-ФЗ, Устава муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия), заслушав и обсудив информацию Саргыдаева Степана Анатольевича, главы муниципального района «Чурапчинский улус», улусный Совет депутатов решил:
1. Утвердить отчет главы муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) о рабочей деятельности за 2025 год.
2. Настоящее решение вступает в силу со дня подписания.

Я.П. Оконешников,
председатель улусного (районного) Совета депутатов,
С.А.Саргыдаев,
глава муниципального района.

УЛУСНЫЙ (РАЙОННЫЙ) СОВЕТ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) ТРИДЦАТЬ ПЕРВАЯ (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ

РЕШЕНИЕ № 134
с. Чурапча от «19» февраля 2026 года
Об утверждении Отчета деятельности Контрольно-счетной палаты муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха

(Якутия) за 2025 год ТРИДЦАТЬ ПЕРВАЯ (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ.

В соответствии с пунктом 2 статьи 20 Положения «О контрольно-счетной палате МР «Чурапчинский улус» РС (Я), утвержденного решением Улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) от 05 мая 2022 года №224 и Федеральным законом от 7 февраля 2011 года №6-ФЗ «Об общих принципах организации и деятельности контрольно-счетных органов субъектов Российской Федерации и муниципальных образований», заслушав и обсудив информацию председателя Контрольно-счетной палаты МР «Чурапчинский улус» РС (Я) Ефремовой Д.С., Улусный (районный) Совет депутатов решил:
1. Утвердить отчет о деятельности Контрольно-счетной палаты МР «Чурапчинский улус» РС (Я) за 2025 год.
2. Настоящее решение вступает в силу после его принятия.
3. Контроль над исполнением настоящего решения возложить на Комиссию по планово-финансовой, бюджетной и налоговой политике улусного (районного) Совета депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия).

Я.П. Оконешников,
председатель улусного (районного) Совета депутатов,
С.А.Саргыдаев,
глава муниципального района.

УЛУСНЫЙ (РАЙОННЫЙ) СОВЕТ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ)

РЕШЕНИЕ № 135
с. Чурапча от «19» февраля 2026 года
Об утверждении отчета деятельности отдела МВД России по Чурапчинскому улусу за 2025 год
На основании Регламента улусного (районного) Совета депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия), утвержденного решением №46 улусного (районного) Совета депутатов МР «Чурапчинский улус(район)» РС(Я) от 21 марта 2024 года, плана работы улусного (районного) Совета депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) на 2026 год, заслушав и обсудив информацию Тихонова Дь.И., начальника ОМВД России по Чурапчинскому улусу, подполковника полиции улусный Совет депутатов, решил:
1. Утвердить комплексный анализ состояния оперативной обстановки и результатов оперативно-служебной деятельности отдела МВД России по Чурапчинскому улусу по итогам 12 месяцев 2025 года.
2. Настоящее решение вступает в силу после его принятия.
3. Контроль исполнения настоящего решения возложить на постоянную депутатскую комиссию по законности и охране общественного порядка.

Я.П. Оконешников,
председатель улусного (районного) Совета депутатов,
С.А.Саргыдаев,
глава муниципального района.

Эбэрдэ

Күндү кэллиэгэбитин, Бэчээт туйгунун **Федор Алексеевич Протодьяконовы** үбүлүйдээх 55 сааскын туолбукунан, итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Эн «Сана олох» хаһыаппыт эрдээксийэтигэр өр сыллар устата үтүө суобастаахтык үлэлээн, бэчээт эйгэтэ сайдыытыгар үгүс кылааккын киллэрдин. Бу сыллар устата хаһыаты эппиэтинэстээхтик күнүстэри-түүннэри бэчээттээн, улууспут дьоно - сэргэтэ хаһыаты кэмигэр тутан дуоһуя аабыллар. Тэрилтэбит биир тутуу, идэтигэр бэриниилээх үлэһитэ буоларгынан биһиги киэн туттабыт, холобур онгостобут.

Күндү киһибитигэр чэгиэн доруобуйаны, бигэ туругу, таһаарылаах үлэни, тус олоххор дьолу-соргуну, табыллыыны бабарарбыт! Инникитин да олох устун эдэрдий эрчимнээхтик, эрэллээхтик хардыылаан ис диэн алгыспытын этэбит!

Эбэрдэни кытта «Сана олох» хаһыат кэлэктибэ.

Кэриэстэбил

УЛУСНЫЙ (РАЙОННЫЙ) СОВЕТ ДЕПУТАТОВ
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ)
ТРИДЦАТЬ ПЕРВАЯ (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ
РЕШЕНИЕ № 136

с. Чурапча от "19" февраля 2026 года
Об утверждении плана работы улусного (районного) Совета депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) на 2026 год

На основании Регламента улусного (районного) Совета депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия), утвержденного решением №46 улусного (районного) Совета депутатов МР «Чурапчинский улус (район)» РС(Я) от 21 марта 2024 года, заслушав и обсудив информацию председателя Оконешникова Я.П. улусный Совет депутатов «МР «Чурапчинский улус» РС(Я), решил:

1. Утвердить план работы улусного (районного) Совета депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) на 2026 год.

2. Контроль исполнения настоящего решения возложить на Президиум улусного (районного) Совета депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия).

3. Настоящее решение вступает в силу со дня его официального опубликования в улусной газете «Сана олох» и на официальном сайте администрации муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия).

Я.П. Оконешников,
председатель улусного (районного) Совета депутатов,
С.А. Саргыдаев,
глава муниципального района.

РЕШЕНИЕ

от 09 февраля 2026 г. № 116

О проведении публичных слушаний проекта нового Устава сельского поселения «Ожунский наслег» МР «Чурапчинский улус»

В соответствии с ч.4 ст.28 Федерального закона от 06.10.2003 г. № 131-ФЗ «Об организации местного самоуправления в Российской Федерации» и ст. 15 Устава МО «Ожунский наслег», наследный Совет депутатов сельского поселения «Ожунский наслег» РЕШИЛ:

1. Проект нового Устава сельского поселения «Ожунский наслег» направить для размещения в сетевой издании газеты «Сана олох» Чурапчинского улуса (района).

2. Настоящее решение разместить на официальном сайте администрации сельского поселения «Ожунский наслег» в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет».

3. Контроль за исполнением решения оставляю за собой.

Синилии бу сизгэн киэрэн көрүң

Ефремова Л.В.,
председатель наследного Совета депутатов, глава СП.

Кэриэстэбил

Күн күбэй ийэбит, эбэбит сырдык мөс-сүөнүн мэлдьи өйдүү-саныы сылдыахпыт

Сибэккинэн симэмэммит алаас ортоугар сып-сырдык чачархай баттахтаах, бэрт сытыы сирэйдээх-харахтаах кыыс оҕо сүүрэн сэргэ-кэччии сылдыар... Сотору собуу сирэйдээх «Нууччаа, кэлэ оҕус!» диир саҥата иһилиннэ...

Ити Ньургуннаах алаас ыаллара Вера Иннокентьевна уонна Петр Григорьевич Старостиннар үһүс кыыстара Настя, кэлин биһиги дьыэ кэргэн күн күбэй ийэбит, эбэбит, хос эбэбит **Егорова Анастасия Петровна** – Үлэ бэтэрээнэ, «Элбэх оҕолоох Ийэ», Чурапчы улуһун «Улуус сайдыытыгар кылаатын иһин» бэлиэ 3-с истиэпэннээх туһааннааҕа.

Биһиги күндү киһибит бу орто дойдуга кыыс оҕо буолан айыллан кэлбит сирдээҕи ытык аналын чизстээхтик уонна сирдээхтик толорон, холобур буолар дьонун олоҕу олорон ааста. Ол курдук, кини аҕабытынаан Назар Назаровичтын алта оҕону төрөтөн, атаһытыгар туруоран, ыал онгостообуттара. Олох киэн аартыгар сөптөөх суолу тутуһан, үлэни өрө тутан, бэриниилээх үлэһит дьон буоларбытыгар тус бэйэлэрэ холобур буолбуттарыгар билигин махтана саныыбыт.

Ийэбит барахсан дьың чаччы Далбар Хотун этэ. Биһиги биэс кыыс биэс күтүөт уолу, собото мааны уол кийиит кыһы аҕалбыппытыгар, дьоммут бука барыларын ытыс үрдүгэр түһэрэн, бэйэлэрин оҕолорун курдук таптаан, олус үчүгүйдик сыһаннаһан, истинник ылыммыттара. Аны утуу-субуу сиэннэр кэлэн, дьоммут үөрүүлэрэ үрдээбитэ, эбээниэстэрэ элбээбитэ, түбүктэрэ эбиллибитэ.

Дьоммут эдэр эрдэхтэриттэн сүөһүлээх этилэр. Кэлин хаһаайыстыбаларын кэнгэтэн, этинэн-үтүнэн, арынан-сүөгэинэн бука барыбытын хааччыаллара. Ийэбит онтон наһаа үөрэрэ, астынара. Эбээ минньигэс бэрэскитэ, алаадыта, элбэх эттээх миинэ кэпсэнгэ сылдыар буолара. Аһы-үөлү дэлэйдик астыырын сөбүлүүрө, оҕолоро кэлэн хонор баралларыгар астаабыт аһын барытын үллэрэн, кэһиилээн туттаран ытара. Ийэбит ити үтүө үгэһин биһиги, оҕолоро, көрө сылдьан үөрэнэн, билигин

олохпугар дьонун холобур быһытынан ылынабыт, сыаналыы саныыбыт.

Аны хаһаайыстыба тутар буолан, сизтэрин үлэ-хамнаска үөрэтэллэр этэ. Сизтэрэ сайын буолла да, эбэлээх эһэлэригэр мусталлара. Дьэ, манна дьың чаччы үлэ лаабыра этэ. Бары тус-туһунан эбээһинэстээх буолаллара – ким куурусса, ким сибииннэ, ким ньирэй аһатар, ким хотон күрдьэр, ким бөтүөн сууйар, ким үт туттарар. Аны ол үлэлэрин таһынан, сайын аайы кыра оҕолору көрөллөр. Күһүн тарҕаалларын саҕана, бары ботуччу хамнастанан, үлэ түмүгүтүн үөрүү-көтүү үрдүүрө.

Улахан дьыэ кэргэн бука бары дьоммут барахсан илиилэрин сылааһын ингэрэн тикпит бэргэлээх, этэргэстээх, сонноох, саҕыннахтаах буоларбыт. Билигин даҕаны эбэлэрэ тикпит андаатар, саһыл, киис саҕыннахтара сизтэригэр көлүөнэтэн көлүөнэҕэ бэриллэн иһэллэр.

Ийэбит барахсан олоҕун устата дьыэ кэргэнигэр итии-истин сыһыаны, иллээх-эйэлээх иһирэх эйгэни тэрийэн олорбута, туоххаһыйар кэмнэригэр муударай сүбэһиппит кини буолара. Биһиги үлэ-хамнаска, үөрэххэ, олоххо ситиһиитинэн кынаттанан, дьоллоно, үөрэрэ-көтөрө. Сизтэрэ ситиһиилээхтик үөрэнэллэрин туһугар ис дууһатыттан кыһаллара, кыаллыбат баар буоллабына кыһамнытын ууран туран көмөлөһөрө. Төгүллээһин таблицатын, алпаабыты, омуқ тылын, аабыыны анал үөрэхтээх учууталлартан итэҕэһэ суох үөрэтэрэ. Хоһоону аабыыга, дакылаат суруйуугу кыһаллан көмөлөһөрө. Сизтэрин бука барыларын улаатыннарар, улахан сиэннэрин ыал онгортон, хос сиэннэрин көрсө сылдыбыта...

Ийэбит дьонго-сэргэҕэ сыһыанын көрө сылдьан, биһиги эмиэ олохпугар холобур онгостобут. Урут куруутун дьылээнэр оҕолор, хоһо-ыалдыт толору буолара, гастроолуу кэлбит артыыстар сөбүлээн, хаһыс да сырыыларын дьоммутугар кэлээччилэр. Мындаҕаайыга олорор эрдэпитинэ, сайын сөтүөлүү, сир астыы, сынныана кэлээччи-барааччы элбэх буолара. Ону

кэлин сааһыран олорон: «Хайдах барыларын аһатар-сиэтэн эрэрбит буолла, бука, эдэр буолан кыайан эрдэхпит», -- диэн ахтара.

Аны үтүө-кэрэ-оҕус тардыһылааҕа. Саха тыйаатырыгар сөбүлээн сылдыара, сэргиир артыыстарын кэнсиэрдэригэр хайаан да сылдыара. Тэлэбиисэр биэриилэрин, хаһыаттары көтүпүт буолара, тустууну умсугуйан көрөрө, тустууктары ааҕа билэтиирэ. Аан дойдуну балаһанньатын ырытарын сөбүлүүрө. Собуруу дойдугарга сынныана, эмтэнэ бардагына, хайаан да дьону кытта билсэн, элбэх дьүөгэлэммит буолара, эмчиттэр куттары тутара.

Ийэбит олоххо, оҕолоругар, дьыэ кэргэнигэр тапталын, дьонго-сэргэҕэ сыһыанын, үлэ-хамнаска саҕабытын туһунан өссө да үгүһү суруйуохха сөп.

Ийэбит, эбэбит, хос эбэбит барахсан олохтон туораабыта бу дьыл, олунньу 19 күнүгэр номнуо биир сыла туолла. Бары итэҕэйбэппит – ханна эрэ барбыт, кэлиэ диэх курдук саныыбыт... Күндү киһибитин ахтыбатах, санаабатах күммүт суох. Маамаҕа эрийээри, төлөпүөн ылан баран, суох дии санаан айманар түгэммит элбэх... Наһаа хомойобут, кыһыабыт... Өссө да оҕолорун, сизтэрин далбардарыгар-мааныларыгар олохтоохтаах этэ...

Күн сири көрдөрбүт күндү дьоммут, ийэлээх аҕабыт барахсатар, үтүө холобур буолар олохторо суолдуйт сулус буолан, биһиги олохпун куруук сырдата туруохтара. Биһигини арчылыыр-арангаччылыыр аанньалларбыт, эһиги сирдээҕи олоххот оҕолоругугар, сиэннэригитигэр салҕана туруоҕа.

Оҕолоро, сиэннэрэ,
хос сиэннэрэ.

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

Николай Гаврильевич Федоров аатыгар 2008 сыллаахха бэриллбит Хадаар орто оскуолатын бүтэрбитин туоһулуур аттестат сүппүтүнэн, дьыңгэ суобунан аабыллар.

Василий Васильевич Дмитриев аатыгар бэриллбит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дьыңгэ суобунан аабыллар.

Лилия Дмитриевна Кардашевская аатыгар 2021 сыллаахха бэриллбит Дьокуускайдааҕы медицинскай колледж «Сестринское дело» анал үөрэбин бүтэрбитин туоһулуур 142409390226 №-дээх диплом сүппүтүнэн, дьыңгэ суобунан аабыллар.

«САНА ОЛОХ»
хаһыат

Кылаабынай эрдэктэр
ГОРОХОВА
Людмила
Владимировна

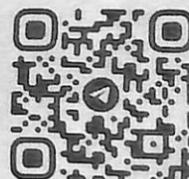
Тэрийэччилэр: СӨ Бырабытыгытыытыба, Саха Өрөспүүбүлүкэтин «Сахабэчээт» Сударыстыбаннай автономнай тэрилтэтэ.
Таһаарааччы: СӨ «Сахабэчээт» ГАЗУ
Таһаарааччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай к., Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhabecheat@mail.ru. Российскай Федерация Роскомнадзор СӨ салалтатыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №ТУ14-00559.

Эрдээксийэ аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., П.Пинигин аат. уул., 26 а. Төлөпүөннэриб: эрдээктэр – 41-332, отделлар – 41-265. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, telegram: @sanaoloh

Аагтар суругар этилэр санаа редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбэхэр буолбатах. Сурууска ыйылылар чаччылар кырдыктаахтарыгар эппиэтинэһи аагтар тус бэйэлэ сүтэр.

Индекс: ПИ964. Бэчээкэ сакаас № 6 (12036). Кээмэйэ 2 б.л. Ахсаана 770. Хаһыат сыаната 26 солк. Хаһыат нэдиэлэҕэ биһирдэ: бээтинсэҕэ таһар.

Хаһыат 19.02.2026 с. бэчээкэ бэрилиннэ, 20.02.2026 с. табыста. «Сахабэчээт» Сударыстыбаннай автономнай тэрилтэтин «Сана олох» хаһыат эрдээксийэтигэр бэчээттэннэ.

@SANAOLON